24. 4. 2019

ID: 109199

Cizinec

Prokázat v řízení o ústavní stížnosti povinnost, že právo na tlumočníka dle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod došlo v konkrétním případě svého naplnění, je povinností soudu, před kterým bylo vedeno řízení, nikoliv jednotlivce, jemuž toto právo náleží.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. III.ÚS 3464/17 ze dne 12.3.2019)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky H. I., zastoupené Mgr. V.D., advokátem se sídlem L., proti zásahu spočívajícímu v nakládání s trestním příkazem Okresního soudu v Liberci ze dne 12. října. 2017, sp. zn. 5 T 128/17, jako s pravomocným a vykonatelným, za účasti Okresního soudu v Liberci jako účastníka řízení a Okresního státního zastupitelství v Liberci jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že postupem Okresního soudu v Liberci spočívajícím v nakládání s trestním příkazem Okresního soudu v Liberci ze dne 12. října 2017, sp. zn. 5 T 128/2017, jako s pravomocným a vykonatelným, ačkoliv stěžovatelce nebyl doručen řádně jeho úřední překlad, byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, na tlumočníka dle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a na obhajobu v trestním řízení dle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Okresnímu soudu v Liberci se zakazuje v tomto zásahu pokračovat.

Z odůvodnění:

I. Vymezení předmětu řízení

1. Stěžovatelka se nejprve domáhala zákazu pokračování v zásahu Okresního soudu v Liberci (dále jen "nalézací soud") spočívajícího v nenařízení hlavního líčení ve věci vedené u něj pod sp. zn. 5 T 128/2017 poté, co stěžovatelka podala odpor proti trestnímu příkazu nalézacího soudu ze dne 12. 10. 2017, sp. zn. 5 T 128/2017 (dále jen "trestní příkaz"), ačkoliv se předtím práva podat odpor vzdala pro nedostatečné přetlumočení obsahu trestního příkazu a poučení o významu práva podat odpor.

2. Ústavní soud dospěl při posuzování ústavní stížnosti k závěru, že v jeho relevantní dřívější judikatuře se vyskytují vzájemně neslučitelné právní názory ohledně povahy zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce v obdobných případech, která je mimo jiné rozhodná i pro petit ústavní stížnosti. Usnesením ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. II. ÚS 3464/17, proto přerušil řízení o ústavní stížnosti a dle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), předložil otázku svého odchylného právního názoru. Plénum Ústavního soudu dne 29. 1. 2019 přijalo stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18, které tuto otázku zodpovědělo a jímž se senát Ústavního soudu musí řídit i v této věci. V podrobnostech Ústavní soud odkazuje na odůvodnění stanoviska. Usnesením ze dne 12. 2. 2019 pak Ústavní soud rozhodl o pokračování v řízení o ústavní stížnosti.

3. Stěžovatelka Ústavnímu soudu navrhla, aby zakázal nalézacímu soudu pokračovat v tzv. jiném zásahu specifikovaném výše sub 1. Ústavní soud je v řízení o ústavní stížnosti vázán petitem ústavní stížnosti [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 2396/13 ze dne 3. 4. 2014 (N 53/73 SbNU 69); nález sp. zn. III. ÚS 2111/07 ze dne 2. 10. 2008 (N 160/51 SbNU 3); nález sp. zn. I. ÚS 458/06 ze dne 1. 11. 2006 (N 198/43 SbNU 221); nález sp. zn. I. ÚS 290/05 ze dne 23. 2. 2006 (N 44/40 SbNU 363); či nález sp. zn. I. ÚS 89/94 ze dne 29. 11. 1994 (N 58/2 SbNU 151); pozn. Ústavního soudu - všechna zde

citovaná rozhodnutí jsou dostupná rovněž internetové stránce https://nalus.usoud.cz)] a zásadně i rozsahem skutečností, které stěžovatel či stěžovatelka uvedli [srov. nález sp. zn. III. ÚS 1076/07 ze dne 21. 1. 2008 (N 14/48 SbNU 145)].

4. Jelikož v době podání ústavní stížnosti nemohla stěžovatelka znát závěry stanoviska uvedeného výše sub 2., umožnil jí Ústavní soud změnit po vydání tohoto stanoviska petit ústavní stížnosti, aby s ním byl v souladu.

5. Stěžovatelka změnila petit své ústavní stížnosti tak, že se domáhá zákazu pokračování v zásahu nalézacího soudu spočívajícího: "ve vydání trestního příkazu č. j. 5 T 128/2017- ze dne 12. 10. 2017 proti stěžovatelce, která prohlásila, že neovládá český jazyk, a která se přitom ani nevzdala práva na tlumočníka, ani neprohlásila, že nepožaduje překlad rozhodnutí podle § 28 odst. 2 trestního řádu, nebyl-li jí doručen jeho úřední překlad, a přesto s ním orgány činné v trestním řízení v rozporu s čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 2 a čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina" - pozn. Ústavního soudu) nakládají jakožto s pravomocným a vykonatelným rozhodnutím a uložil Okresnímu soudu v Liberci povinnost řádně doručit úřední překlad trestního příkazu stěžovatelce".

II. Posouzení splnění procesních předpokladů řízení

6. Ústavní stížnost byla podána v zákonné lhůtě, osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou advokátem na základě speciální plné moci pro zastupování v tomto řízení před Ústavním soudem. Jelikož stěžovatelka tvrdí tzv. jiný zásah spočívající v nakládání s trestním příkazem jakožto s pravomocným a vykonatelným rozhodnutím, ačkoliv jí nebyl řádně doručen jeho úřední překlad, nebyly k ní přiloženy kopie rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon stěžovatelce k ochraně jejích práv přiznává, neboť takovéto prostředky ani neexistují. Postup podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zde nepřipadá v úvahu, neboť nalézací soud vycházel z toho, že odpor podaný stěžovatelkou byl neúčinný, tedy z pohledu obecných soudů žádný další procesní úkon učiněn být neměl. Ústavní soud tedy konstatuje, že jsou splněny všechny předpoklady stanovené zákonem o Ústavním soudu k tomu, aby se ústavní stížností mohl zabývat po věcné stránce.

III. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

7. Proti stěžovatelce bylo vedeno zkrácené přípravné řízení pro podezření ze spáchání přečinu padělání a pozměnění veřejné listiny dle § 348 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "trestní zákoník"). Dne 12. 10. 2017 bylo před nalézacím soudem provedeno vazební zasedání, na němž byl stěžovatelce předán předmětný trestní příkaz, jímž byla stěžovatelka uznána vinnou ze spáchání přečinu dle § 348 odst. 1 trestního zákoníku a odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců s podmíněným odkladem výkonu trestu na dobu dvou let, trest propadnutí věci a trest vyhoštění na dobu dvou let.

8. Při předmětném vazebním zasedání stěžovatelka nebyla zastoupena obhájcem, byla mu však přítomna tlumočnice z jazyka ukrajinského. Stěžovatelka i státní zástupkyně se na tomto vazebním zasedání vzdaly práva odporu, přičemž stěžovatelka tak učinila i za osoby oprávněné. Následně si stěžovatelka zvolila obhájce a jeho prostřednictvím podala dne 19. 10. 2017 proti trestnímu příkazu odpor, na nějž reagoval nalézací soud sdělením ze dne 24. 10. 2017, v němž obhájce stěžovatelky informoval, že trestní příkaz nabyl právní moci dne 12. 10. 2017, neboť práva podat odpor se vzdaly státní zástupkyně i stěžovatelka za sebe a osoby oprávněné.

9. Stěžovatelka podala proti jinému zásahu specifikovanému výše v části I. tohoto nálezu ústavní stížnost a s ní i návrh na odklad vykonatelnosti výroku o trestu trestního příkazu a alternativně na vydání předběžného opatření spočívajícího v zákazu výkonu trestu vyhoštění ve znění opravného podání ze dne 14. 11. 2017. Stěžovatelka tento postup zdůvodnila tím, že ani jeden z těchto institutů přesně nedopadá na její situaci, neboť se nedomáhá zrušení trestního příkazu, majíc za to, že tento byl zrušen ze zákona samotným podáním odporu, přičemž je dle stěžovatelky otázkou, zda za takové procesní situace lze uložit předběžné opatření spočívající v nepokračování jiného zásahu orgánu veřejné moci, když tento v jejím případě spočívá v nenařízení hlavního líčení.

10. Ústavní soud na tento podnět reagoval usnesením sp. zn. III. ÚS 3464/17 ze dne 28. 11. 2017, jímž odložil vykonatelnost výroku o trestu v rozsahu, v němž byl stěžovatelce uložen trest vyhoštění na dobu dvou let.

11. Z vyžádaného spisového materiálu Ústavní soud zjistil následující sled událostí: Stěžovatelka byla dne 11. 10. 2017 podrobena kontrole v rámci policejní akce zaměřené na možné nelegální zaměstnávání cizinců v areálu výrobního podniku, v jejímž rámci předložila svůj ukrajinský cestovní pas, poté však bylo zjištěno, že ji zaměstnavatel vede pod jinou identitou. Následně stěžovatelka k výzvě policistů předložila další svůj dokument prokazující totožnost, tentokráte znějící na rumunskou státní občanku jiného jména, který se zasahujícím policistům jevil jako zjevně padělaný. Dne 11. 10. 2017 v 16:00 hodin byla stěžovatelka zajištěna na základě § 27 odst. 1 písm. a) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Ve 20:45 hodin téhož dne byla stěžovatelka zadržena jako osoba podezřelá dle § 76 odst. 1 trestního řádu. Od 16:00 hodin téhož dne byla stěžovatelka omezena na svobodě, ve 22:40 hodin byla předána do tzv. vícehodinové policejní cely. Dne 12. 10. 2017 v 9:00 hodin bylo stěžovatelce sděleno podezření dle § 179b odst. 3 trestního řádu a v 9:10 hodin byla vyslechnuta jako podezřelá. Ještě dne 12. 10. 2017 byl nalézacímu soudu doručen návrh na potrestání a v 17:00 hodin tohoto dne bylo zahájeno vazební zasedání, v němž byl stěžovatelce předán trestní příkaz a které bylo dle protokolu ukončeno v 17:35 hodin. Stěžovatelka nebyla v celém průběhu trestního řízení až do podání odporu dne 19. 10. 2017 zastoupena obhájcem.

12. Všemi zúčastněnými podepsaný protokol o předmětném vazebním zasedání obsahuje informaci, že dle § 55b odst. 1 trestního řádu ve spojení s § 73g odst. 6 trestního řádu nebude o jeho průběhu pořízen zvukový záznam: "…z důvodu značného vytížení protokolujících úřednic." O průběhu zasedání byl tedy pořizován protokol. Ten obsahuje informaci, že vazebnímu zasedání byla přítomna tlumočnice Ing. Irena Salla. Žádnou jinou informaci o činnosti tlumočnice, zejména o rozsahu tlumočení, však protokol neobsahuje. Z protokolu je rovněž zřejmé, že po výslechu stěžovatelky a čtení listinných důkazů byl proti podpisu stěžovatelce a státní zástupkyni předán trestní příkaz a stěžovatelce rovněž proti podpisu i návrh na potrestání. Následně se po poučení o opravném prostředku státní zástupkyně a stěžovatelka i za osoby oprávněné vzdaly práva odporu. Nic bližšího k tomu protokol neuvádí, zejména není uvedeno nic o podobě či rozsahu poučení o právu podat odpor. V 17:35 hodin nalézací soud vyhlásil usnesení, jímž byla stěžovatelka propuštěna na svobodu. Od 16:00 dne 11. 10. 2017 do 17:35 hodin dne 12. 10. 2017 tak byla stěžovatelka omezena na svobodě.

IV. Argumentace stěžovatelky a ostatních účastníků řízení

13. Stěžovatelka ústavní stížností brojí 1) proti skutečnosti, že nalézací soud považoval její vzdání se práva podat odpor za účinné; 2) proti skutečnosti, že má na ní být vykonán trest vyhoštění, ačkoliv jsou zde důvody, pro které tento trest vykonat nelze. Konkrétně lze rozvinout stěžovatelčinu argumentaci následovně:

14. Ad 1) stěžovatelka uvedla, že její vzdání se práva podat odpor při vazebním zasedání dne 12. 10.

2017 nebylo učiněno vědomě a při znalosti všech následků. Stěžovatelka tvrdí, že ačkoliv se předmětného vazebního zasedání účastnila tlumočnice, nebyl jí řádně přetlumočen celý obsah trestního příkazu, zejména že jí nebylo řádně přetlumočeno poučení o opravném prostředku a že toto poučení nebylo dostatečné. Pokud by byl průběh zasedání stěžovatelce řádně tlumočen a tato by byla řádně poučena, nevzdávala by se stěžovatelka práva podat odpor.

15. K tomu stěžovatelka doplnila, že měla tou dobou krátce před svatbou, a tedy je nesmyslné, že by se práva podat odpor vzdala, když by tím byla nucena opustit svého tehdejšího snoubence a nynějšího manžela. Stěžovatelka z toho dovozuje, že pro nesprávně přetlumočené poučení se nevzdala práva podat odpor účinně, a proto byla oprávněna jej podat v zákonné lhůtě od jeho doručení. To učinila, a tedy je povinností nalézacího soudu nařídit hlavní líčení. K tomu se stěžovatelka dovolává závěrů nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3816/16 ze dne 21. 3. 2017.

16. Stěžovatelka k tomu rovněž dodala, že celé vazební zasedání, o němž nebyl pořízen zvukový záznam, skončilo za 35 minut, což je vzhledem ke všem úkonům při něm prováděným a potřeby je přetlumočit nemožné, navíc na stěžovatelku byl vyvíjen tlak a nebyla jí dána možnost se před vyjádřením se k možnosti podání odporu rozmyslet, nadto nebyla poučena v potřebném rozsahu o všech jeho důsledcích.

17. Ad 2) stěžovatelka poukázala rovněž na skutečnost, že uzavřela dne 20. 10. 2017 sňatek s mužem, který žije a pracuje na území České republiky, proto je na její straně dána překážka pro uložení trestu vyhoštění dle § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku.

18. Ústavní soud si vyžádal příslušný spisový materiál a rovněž vyzval nalézací soud jako účastníka řízení a Okresní státní zastupitelství v Liberci jako vedlejšího účastníka řízení (dále jen "vedlejší účastník") k vyjádření k ústavní stížnosti.

19. Nalézací soud se vyjádřil v tom smyslu, že tlumočení probíhalo řádně, stěžovatelka navíc rozumí českému jazyku, proto obsah některých úkonů tlumočit nežádala. Trestní příkaz jí byl přetlumočen celý a stěžovatelka jej pochopila, neboť se následně soudu ptala, kolik dní bude mít na opuštění České republiky. Ohledně stěžovatelčina sňatku pak nalézací soud upozornil na to, že v rámci svého výslechu při vazebním zasedání, tj. pouhých osm dní před tímto sňatkem, stěžovatelka výslovně ke své osobě uvedla, že v České republice nemá jiné vazby než na svého bratra.

20. Vyjádření vedlejšího účastníka se v zásadě shoduje s vyjádřením nalézacího soudu. Nad jeho rámec ještě vedlejší účastník přidal, že rozhodnutí o nepořízení zvukového záznamu o proběhnuvším vazebním zasedání je plně v gesci soudu.

21. Ústavní soud zaslal obě tato vyjádření stěžovatelce k replice. Ta v ní předeslala, že nemíní zpochybňovat ani přítomnost tlumočnice, ani její odborné kvality, nicméně ani nalézací soud, ani vedlejší účastník nemohou s jistotou tvrdit, do jaké míry jazyková bariéra ovlivnila rozhodování stěžovatelky a zda jí bylo poskytnuto plně srozumitelné poučení. Hodnocení jazykových kompetencí stěžovatelky nalézacím soudem je navíc pouze subjektivním názorem, navíc pokud nalézací soud se stěžovatelkou nakládal jako s někým, kdo českému jazyku rozumí, mohl jí proto poskytovat poučení v menší míře, než jakou si vyžadovalo její postavení cizinky, která českému jazyku nerozumí. K tomu stěžovatelka rozvedla úvahu o potřebě zvláštního důrazu na poučování obyvatel postsovětského prostoru, kteří jsou zvyklí být k orgánům veřejné moci servilní a souhlasit se vším, o čem mají za to, že se to po nich žádá. Je proto povinností orgánů veřejné moci se vždy přesvědčit zvlášť důkladně, zda takový cizinec rozumí povaze prováděných úkonů.

22. Stěžovatelka taktéž poukázala na to, že se nelze spoléhat na tvrzení nalézacího soudu ani

vedlejšího účastníka o průběhu vazebního zasedání, když v rozporu s judikaturou Ústavního soudu nebyl pořízen zvukový záznam. Jeho absenci není dle stěžovatelky možné nahradit pouhými prohlášeními nalézacího soudu a vedlejšího účastníka.

23. Dále stěžovatelka Ústavnímu soudu sdělila, že její jednání po skončení vazebního zasedání vůbec nekoresponduje s jednáním osoby, která se vědomě a s plnou znalostí důsledků vzdala práva odporu, ba naopak - stěžovatelka si sjednala obhájce, dala mu pokyn podat odpor a teprve až ze sdělení nalézacího soudu se dozvěděla, že trestní příkaz je podle něj v právní moci. Taktéž se stěžovatelka vymezila vůči spekulacím, že by její sňatek byl účelový, a znovu odkázala na závěr nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3816/16 ze dne 21. 3. 2017.

V. Posouzení Ústavním soudem

24. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nacházejí mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu. Ústavní soud totiž nestojí nad ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu moci, jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystříhat svévole a bedlivě dbát mezí svých pravomocí, svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti jinému zásahu orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda je napadený jiný zásah způsobilý porušit ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelů. Pakliže Ústavní soud dospěje k závěru, že tomu tak není, musí ústavní stížnost odmítnout dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. V nynějším případě však tento postup do úvahy nepřipadá.

25. Ústavní stížnost je důvodná.

26. Ústřední otázkou nyní posuzované věci tedy je, zda byl stěžovatelce předmětný trestní příkaz řádně doručen, případně zda se stěžovatelka vzdala práva odporu v důsledku porušení některého z jejích ústavně zaručených základních práv nalézacím soudem.

VI. Obecná východiska

27. Právo na tlumočníka je zakotveno jako ústavně zaručené základní právo v čl. 37 odst. 4 Listiny, jakož i v čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva"), a v čl. 14 odst. 3 písm. f) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen "Pakt"). Jeho naplnění představuje conditio sine qua non uplatnění všech ostatních procedurálních práv osoby, která neovládá jazyk, v němž je řízení vedeno. Právo na obhajobu je zakotveno v čl. 40 odst. 3 Listiny, v čl. 6 odst. 3 Úmluvy a v čl. 14 odst. 3 Paktu. Obě tato práva představují jak na úrovni vnitrostátní, tak mezinárodní významné garance spravedlivého průběhu soudního řízení.

28. Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře zastává názor, že určení situací, v nichž je nezbytné tlumočení zajistit, je povinností soudu (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 9. 2002 ve věci Cuscani proti Spojenému království, stížnost č. 32771/96, bod 39. (pozn. Ústavního soudu - všechna zde citovaná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva jsou dostupná rovněž z internetové stránky https://hudoc.echr.coe.int). Povinností soudu je ve specifických případech i kontrola kvality tlumočení (srov. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2006 ve věci Hermi proti Itálii, stížnost č. 18114/02, bod 70.).

29. Povinnost zajistit tlumočení se týká nejen tlumočení průběhu zasedání soudu, ale i překladu všech dokumentů vydaných v řízení, u nichž je to nezbytné pro zajištění spravedlivého procesu obviněného (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 11. 1978 ve věci Luedicke, Belkacem a Koç proti Německu, č. stížností 6210/73, 6877/75 a 7132/75, bod 48). Ačkoliv tak není nezbytné, aby byl přeložen každý jeden dokument vyprodukovaný v rámci trestního řízení ve své úplnosti, právo na tlumočníka pro své zachování vyžaduje, aby obviněnému bylo umožněno získat relevantní informace o svém případu a hájit se (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. 12. 1989 ve věci Kamasinski proti Rakousku, stížnost č. 9783/82, bod 74.; či usnesení Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 5. 2001 ve věci Güngör proti Německu, stížnost č. 31540/96), a to případně i ústním přetlumočením obsahu listin (srov. např. usnesení Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 2. 2005 ve věci Husain proti Itálii, stížnost č. 18913/03).
30. Na úrovni Evropské unie byla pro zajištění práva na tlumočníka v trestním řízení vydána směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010, o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení, jež je pro Českou republiku závazná, neboť lhůta pro její implementaci uplynula dne 28. 10. 2013. Tato směrnice obsahuje obdobné požadavky jako judikatura Evropského soudu pro lidská práva, z nichž relevantní jsou zejména odpovědnost státu za dostatečnou kvalitu tlumočení umožňující obviněnému uplatnit své právo na obhajobu, již stanoví čl. 3 odst. 9 této směrnice a překlad všech dokumentů, které jsou podstatné pro zajištění práva na obhajobu a pro zaručení spravedlivého řízení, v přiměřené lhůtě, jenž stanoví čl. 3 odst. 1 této směrnice. V rozsudku ze dne 12. 10. 2017 ve věci Frank Sleutjes, sp. zn. C-278/16 (pozn. Ústavního soudu - toto rozhodnutí je dostupné z internetové stránky: https://eur-lex.europa.eu/), Soudní dvůr Evropské unie vyložil, že dokumentem podstatným pro zajištění práva na obhajobu a pro zaručení spravedlivého řízení je třeba rozumět i takový akt, jakým je příkaz upravený vnitrostátním právem za účelem trestání méně závažných trestných činů vydaný soudem na základě jednostranného zjednodušeného řízení.

31. Těmto východiskům odpovídá i rozhodovací praxe Ústavního soudu, zejména nález sp. zn. III. ÚS 3816/16 ze dne 21. 3. 2017, jehož závěrů se stěžovatelka dovolávala. Podle něj, pokud panuje pochybnost o tom, zda byl cizinci v řízení před soudem přeložen (tlumočen) trestní příkaz a poučení o opravném prostředku a tuto pochybnost nelze odstranit, je třeba presumovat, že se cizinec práva podat odpor proti trestnímu příkazu nevzdal.

32. Čl. 37 odst. 4 Listiny je na zákonné úrovni pro trestní řízení konkretizován ustanovením § 2 odst. 14 ve spojení s § 28 trestního řádu. Pro nynější věc je relevantní zejména § 28 odst. 2 trestního řádu, který stanoví: "Za podmínek uvedených v odstavci 1 je třeba obviněnému písemně přeložit usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, usnesení o nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání a o podmíněném zastavení trestního stíhání; to neplatí, jestliže obviněný po poučení prohlásí, že pořízení překladu takového rozhodnutí nepožaduje. Týká-li se takové rozhodnutí více obviněných, přeloží se obviněnému jen ta část rozhodnutí, která se jej týká, pokud ji lze oddělit od ostatních výroků rozhodnutí a jejich odůvodnění. Pořízení překladu rozhodnutí a jeho doručení zajišťuje orgán činný v trestním řízení, o jehož rozhodnutí se jedná," a dále § 28 odst. 3 trestního řádu, který zní: "Jestliže s doručením rozhodnutí uvedeného v odstavci 2 je spojen počátek běhu lhůty a je třeba pořídit písemný překlad takového rozhodnutí, považuje se rozhodnutí za doručené až doručením písemného překladu."

33. Ve svém stanovisku uvedeném výše sub 2. formuloval Ústavní soud závěr, že již jen nedoručení překladu trestního příkazu tam, kde tento překlad podle trestního řádu vyhotoven být měl, je protiústavním jiným zásahem orgánu veřejné moci a že dokud tento překlad doručen není, nemohl nikdy trestní příkaz nabýt právní moci.

34. Ze spisového materiálu o řízení před nalézacím soudem sice nevyplývá, že by stěžovatelce byl

doručen překlad trestního příkazu, ani že by tato prohlásila, že na něm netrvá, nicméně stěžovatelka sama netvrdí, že jí tento překlad doručen být měl. To uvedla až při úpravě petitu po vydání stanoviska publikovaného výše sub 2. tak, aby s ním byl v souladu, nicméně neuvedla k tomu nic bližšího, ani dříve nic takového netvrdila a její argumentace z věcného hlediska nevychází z toho, že by jí obsah trestního příkazu nebyl přetlumočen vůbec, nýbrž že jí nebyl přetlumočen dostatečně a že nebyla soudem dostatečně poučena o důsledcích vzdání se práva odporu. Těžiště argumentace stěžovatelky spočívá v tom, že nalézací soud měl považovat její odpor za podaný řádně a včas, tedy za vyvolávající příslušné právní účinky. I samotná podstata stěžovatelčiny argumentace tak vychází z toho, že jí trestní příkaz doručen byl, jinak by totiž proti němu stěžovatelka nemohla podávat odpor. I Ústavní soud proto vychází z toho, že trestní příkaz stěžovatelce doručen byl, a tedy právní názor vyslovený v právní větě č. I. stanoviska uvedeného sub 2. na její případ nedopadá. Proto je třeba její věc posuzovat i prizmatem ústavněprávních požadavků na vzdání se práva opravného prostředku.

35. Evropský soud pro lidská práva vychází zásadně z požadavku, že vzdání se procesního práva, je-li přípustné, musí být učiněno jednoznačným způsobem a vyžaduje určité minimální záruky korespondující s jeho významem (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 11. 2011 ve věci Litwin proti Německu, stížnost č. 29090/06 bod 37.; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 6. 2004 ve věci Frommelt proti Lichtenštejnsku, stížnost č. 49158/99, bod 33.; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 2. 2001 ve věci Schöps proti Německu, stížnost č. 25116/94 bod 48.; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 2. 1992 ve věci Pfeifer a Plankl proti Rakousku, stížnost č. 10802/84, bod 37.; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 4. 1998 ve věci Richard proti Francii, stížnost č. 33441/96, bod 49.; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 4. 1998 ve věci Pailot proti Francii, stížnost č. 32217/96, bod 52.; či rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 1. 2016 ve věci Davidsons a Savins proti Lotyšsku, stížnosti č. 17574/07 a 25235/07, bod 51.), přičemž jakékoliv takové vzdání se musí být učiněno svobodně, poučeně a vědomě (srov. např. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 5. 2017 ve věci Simeonovi proti Bulharsku, stížnost č. 21980/04, bod 115.), což si vyžaduje, aby bylo prokázáno, že obviněný mohl rozumně předpokládat důsledky takového postupu (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 3. 2007 ve věci Talat Tunç proti Turecku, stížnost č. 32432/96, bod 59.), a nesmí být v rozporu s veřejným zájmem (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 1990 ve věci Hakansson a Sturesson proti Švédsku, stížnost č. 11855/85, bod 66).

36. Ve shodě s tím v obecné rovině Ústavní soud již v minulosti rozhodl, že institut trestního příkazu představuje zákonnou výjimku z práva na přístup soudu, a o to více musí obecné soudy dbát na dodržování podmínek, které umožňují obviněnému domoci se práva na veřejné projednání věci [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2822/13 ze dne 12. 11. 2014 (N 208/75 SbNU 333)]. Je-li trestní příkaz předán osobě omezené na svobodě, vyžaduje zásadně Ústavní soud, aby taková situace byla považována za případ nutné obhajoby [srov. nález sp. zn. III. ÚS 200/2000 ze dne 14. 10. 2000 (N 151/20 SbNU 71)].
37. Specificky se Ústavní soud vyjádřil již i k situacím, kdy je od cizince, jemuž byl trestní příkaz právě předán, požadováno vyjádření, zda se vzdává práva odporu. V nálezu sp. zn. I. ÚS 469/16 ze dne 22. 3. 2016 (N 49/80 SbNU 605) Ústavní soud vyložil, že výzvě k takovému procesnímu vyjádření, které má pro zatčenou osobu, jíž je adresováno, zásadní význam, musí předcházet poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu poradit se předtím s obhájcem, přičemž v těchto případech jí musí být obhájce ustanoven, nevyžádá-li si jej sama. K obdobnému závěru dospěl Ústavní soud i v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2443/14 ze dne 18. 3. 2015 (N 59/76 SbNU 795). V nálezu sp. zn. IV. ÚS 1320/07 ze dne 5. 11. 2007 (N 183/47 SbNU 411) Ústavní soud konstatoval, že je v rozporu s požadavky na zajištění dostatečného času na přípravu obhajoby a na právní pomoc, jestliže je cizinci dána na výběr volba mezi vazebním stíháním a vzdáním se práva odporu proti trestnímu příkazu.

38. Ustanovení § 314g odst. 1 a 2 trestního řádu stanoví, že obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státní zástupce mohou podat proti trestnímu příkazu odpor. Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení. Osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta týmž dnem jako obviněnému. Jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později. Na navrácení lhůty se obdobně užije § 61 trestního řádu. Po doručení trestního příkazu může se oprávněná osoba odporu výslovně vzdát. Byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení; při projednání věci v hlavním líčení není samosoudce vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými v trestním příkazu. Jinak se trestní příkaz stane pravomocným a vykonatelným.

VII. Aplikace obecných východisek na případ stěžovatelky

39. Stěžovatelka poukazovala na totožnost své situace s věcí rozhodnutou nálezem Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 3816/16. Ústavní soud spatřuje mezi odkazovanou věcí a stěžovatelčiným případem dvě skutkové odlišnosti - za prvé, tehdejší stěžovatelka tvrdila, že jí nebyl trestní příkaz přetlumočen vůbec, zatímco nynější stěžovatelka určité přetlumočení připouští, vymezuje se však vůči jeho rozsahu a rovněž tvrdí, že nebyla dostatečně poučena nalézacím soudem o všech relevantních důsledcích. Za druhé, v tehdejším řízení před Ústavním soudem obecný soud nevyvracel tvrzení tehdejší stěžovatelky, že jí trestní příkaz nebyl přetlumočen, v nynějším řízení jak nalézací soud, tak vedlejší účastník shodně tvrdí, že jí přetlumočen byl zcela dostatečně a že stěžovatelka jeho obsah i důsledky pochopila.

40. Ústavní soud má za to, že prvý z uvedených rozdílů neodůvodňuje odlišný závěr o porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatelky. Není totiž rozdílu v dopadu do sféry obviněného, zda se nemohl seznámit s obsahem trestního příkazu vůbec, než se vyjádřil k právu podat odpor, nebo zda s ním byl seznámen po materiální stránce nedostatečně. Naplnění požadavků práva na soudní ochranu, na tlumočníka a na obhajobu vyhovuje toliko úplné a bezvadné seznámení obviněného s obsahem trestního příkazu při přiměřeném poučení o následcích, zohledňující eventuálně skutečnost, že obviněný je cizinec, a umožnění mu dostatečné doby k rozmyšlení si svého dalšího postupu, jakož i přivolání obhájce.

41. Ani druhý zmíněný rozdíl neodůvodňuje jiný závěr ve věci samé. Řízení před Ústavním soudem se nachází nyní v situaci tvrzení stěžovatelky proti tvrzení nalézacího soudu a vedlejšího účastníka, přičemž všichni uvádějí na podporu svých stanovisek toliko nepřímé indicie, na jejichž základě nelze bezpečně druhou verzi vyloučit. O předmětném vazebním zasedání nebyl pořizován zvukový záznam, což samosoudce odůvodnil vytížeností soudního aparátu. Z protokolu o vazebním zasedání pak konkrétní rozsah tlumočení a poučení stěžovatelky soudem nevyplývá. Objektivní možnost dobrat se pravdy o skutečném průběhu vazebního zasedání tak neexistuje, ačkoliv kdyby nalézací soud pořídil zvukový záznam, tato možnost by dnes byla k dispozici velmi snadno.

42. Ústavní soud zvažoval i nařízení ústního jednání a vyslechnutí tehdy přítomné tlumočnice, nicméně jelikož tento postup žádný z účastníků řízení nenavrhl a neuvedl pro něj přesvědčivé důvody, Ústavní soud od něj upustil, neboť lze důvodně předpokládat, že kdyby toto svědectví bylo skutečně způsobilé jednu ze sporných verzí průběhu vazebního zasedání potvrdit a druhou vyvrátit, ten účastník řízení, kterému by toto svědectví bylo ku prospěchu, by její výslech navrhl. Neučinil-li tak, nemá Ústavní soud zvláštního důvodu tento důkaz provést z vlastní iniciativy, neboť vzhledem k časovému odstupu i ke skutečnosti, že tlumočnice by byla vyslýchána mimo jiné ke skutečnostem, které souvisí s tím, zda řádně plní své povinnosti soudní tlumočnice, nelze očekávat, že by její svědectví odstranilo všechny pochybnosti o průběhu předmětného vazebního zasedání.

43. Za rozhodující je v této situaci třeba považovat, že, jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva uvedené výše sub 28., směrnice Evropského parlamentu a Rady uvedené výše sub 30. a ostatně i ze samotného znění relevantních ustanovení trestního řádu reprodukovaných výše sub 32., povinnost zajistit, aby právo obviněného na tlumočníka bylo v plné míře naplněno, tíží soud. Trestní příkaz je uveden v § 28 odst. 2 trestního řádu mezi písemnostmi, které musí být obviněnému písemně přeloženy, pokud tento po poučení neprohlásí, že pořízení takového překladu požaduje. V protokolu o průběhu vazebního zasedání není uvedeno nic o tom, zda byl stěžovatelce písemný překlad trestního příkazu doručen, zda byla poučena o možnosti tento překlad nepožadovat, ani zda této možnosti využila. K těmto skutečnostem se ve svých podáních nevyjádřila blíže ani stěžovatelka, ani nalézací soud, ani vedlejší účastník. Ústavní soud proto opakuje, že vychází z obsahu argumentace v ústavní stížnosti, podle níž stěžovatelka nenapadá skutečnost, že by s obsahem trestního příkazu a s možností podat opravný prostředek proti němu nebyla seznámena vůbec, ale že se tak stalo nedostatečně.

44. Soud má v podmínkách českého trestního řízení rovněž odpovědnost za volbu způsobu, jakým bude průběh jeho zasedání zaznamenáván. Zvukový záznam z předmětného veřejného zasedání, který je ze zákona pravidlem toliko připouštějícím výjimky, nebyl pořizován z rozhodnutí předsedy senátu (resp. samosoudce) nalézacího soudu a tuto skutečnost nemohla stěžovatelka nijak ovlivnit. V protokolu pořizovaném o průběhu tohoto zasedání chybí jakékoliv zmínky o rozsahu tlumočení i poučení, jež se stěžovatelce dostalo. Nelze z něj dovodit ani žádnou skutečnost svědčící pro závěr, že by nalézací soud poskytl stěžovatelce jakékoliv záruky vztahující se ke vzdání se práva opravného prostředku ve smyslu závěrů judikatury Evropského soudu pro lidská práva uvedeným výše sub 35. Ústavní soud proto konstatuje, že nalézací soud neprokázal naplnění práva stěžovatelky na tlumočníka dle čl. 37 odst. 4 Listiny zajištěním dostatečného a úplného tlumočení obsahu trestního příkazu, jakož i práva stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny dostatečným poučením stěžovatelky o jeho důsledcích s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem - k tomu srov. dále sub 47. a násl.

45. Za dané situace Ústavní soud v tomto ohledu uzavírá, že je třeba dát přednost verzi prosazované stěžovatelkou, neboť ta, na rozdíl od nalézacího soudu, neměla ani odpovědnost za řádné naplnění svého práva na tlumočníka a na přiměřené poučení, ani procesní prostředky jak objektivně prokázat, že tato práva naplněna nebyla.

46. Ústavně zaručená základní lidská práva stěžovatelky na tlumočníka dle čl. 37 odst. 4 Listiny a na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny tak byla porušena. Rovněž tím došlo i k porušení stěžovatelčina ústavně zaručeného základního práva na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny, neboť stěžovatelce bylo znemožněno uplatnění opravného prostředku, jímž mohla dosáhnout zrušení trestního příkazu v plném rozsahu.

47. Ústavní soud věnoval pozornost rovněž skutečnosti, že od prvního omezení stěžovatelky na svobodě do vydání trestního příkazu uběhla doba pouze krátce přesahující jeden den, přičemž po celou tuto dobu byla omezena na svobodě a všechna zásadní procesní rozhodnutí s podstatným dopadem na její život byla stěžovatelka nucena učinit v rámci jen o pět minut delšího než půlhodinového vazebního zasedání, fakticky však ještě v kratší době, neboť časový prostor pro toto rozhodování se stěžovatelce otevřel až k závěru vazebního zasedání poté, co jí byly v krátkém sledu po sobě předány trestní příkaz a návrh na potrestání, po čemž byla bezprostředně poučena o právu odporu v nezjištěném rozsahu. Hned poté bylo po stěžovatelce požadováno, aby se vyjádřila, zda se tohoto práva vzdává, či nikoliv. To vše za situace, kdy stěžovatelka nebyla zastoupena obhájcem a byla cizinkou, u níž je důvodné předpokládat, že se nevyzná ve všech procesních souvislostech českého trestního řízení alespoň tak, jak je možno požadovat po státních občanech České republiky.

48. Tak krátký čas na učinění kvalifikovaného rozhodnutí, které je vzhledem k uloženému trestu vyhoštění nutno považovat za mající zásadní důsledky pro život obviněné, rozhodně nepostačuje k dodržení požadavku na poskytnutí přiměřeného času k přípravě obhajoby ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny. Již jen tím tak bylo toto ústavně zaručené základní právo stěžovatelky porušeno.

49. K tomu přistupuje rovněž skutečnost, že stěžovatelka byla zadržena, tedy v rozhodné době byla omezena na svobodě. To má za následek, že všechny závěry judikatury Evropského soudu pro lidská práva i Ústavního soudu uvedené v části VI. tohoto nálezu týkající se práva osoby omezené na svobodě na přístup k obhájci se tak plně uplatní i v její věci. Ústavní soud k tomuto aspektu případu vyzdvihuje skutečnost, že pokud by nalézací soud nařídil dle § 314d odst. 1 trestního řádu hlavní líčení v režimu tzv. zjednodušeného řízení, svědčil by stěžovatelce důvod nutné obhajoby dle § 36 odst. 4 písm. a) trestního řádu.

50. Vydáním trestního příkazu, nadto ve vazebním zasedání, v němž něco takového jako cizinka nemohla předpokládat, tak byla stěžovatelka o tento důvod nutné obhajoby připravena, přičemž, jak uvedeno výše sub 36. a sub 37., jako osobě omezené na svobodě a nadto cizince, jí i přesto, že nešlo o hlavní líčení, mělo být umožněno zvolit si obhájce a případně jí měl být ustanoven z důvodu dle § 36 odst. 2 trestního řádu. Ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na obhajobu zakotvené v čl. 40 odst. 3 Listiny tak bylo porušeno i ve své složce práva na obhajobu prostřednictvím obhájce.

51. Ze všech těchto důvodů přikročil Ústavní soud k zákazu v pokračování v jiném zásahu nalézacího soudu spočívajícímu v nedoručení úředního překladu trestního příkazu. Nemohl se však, jsa vázán zásadou subsidiarity ústavní stížnosti, zabývat námitkou 2), neboť trestní řízení ve stěžovatelčině věci bude pokračovat a Ústavní soud nesmí jeho další průběh či dokonce výsledek jakkoliv předjímat.

VIII. Závěr

52. Ústavní soud shledal, že postupem nalézacího soudu spočívajícím v nedoručení úředního překladu trestního příkazu stěžovatelce, jakož i nenaplněním jejího práva na tlumočníka v dostatečném rozsahu a neposkytnutím stěžovatelce poučení přiměřeně k jejímu specifickému postavení cizinky, která byla ve velmi omezeném časovém úseku bez asistence obhájce nucena učinit poměrně závažné rozhodnutí se zásadním dopadem pro svůj další život, byla porušena její ústavně zaručená základní práva dle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 4 a čl. 40 odst. 3 Listiny. Tato porušení se projevila v tom, že trestní příkaz nabyl právní moci, k čemuž by bez těchto porušení nedošlo. Z tohoto důvodu Ústavní soud dle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu konstatoval porušení výše uvedených ústavně zaručených základních práv a dle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu zakázal pokračování v zásahu uvedeného ve výroku I. tohoto nálezu.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)

- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti